

JOURNAL OF RESEARCH
IN EDUCATION AND SOCIETY
EĞİTİM VE TOPLUM
ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
ISSN: 2458 - 9624 (Online)

Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi/JRES, 5(1), 50-67, 2018

ORTAÖĞRETİM İNGİLİZCE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN (2014) EISNER MODELİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ*

EVALUATION OF SECONDARY EDUCATION ENGLISH COURSE CURRICULUM (2014) IN TERMS OF ON EISNER'S MODEL

Kevser ÇELİK¹ ve Sevil BÜYÜKALAN FİLİZ²

¹Kırıkkale Üniversitesi, Yabancı Diller. Kırıkkale, Türkiye, e-posta: kevseryagli@gmail.com

²Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü. Ankara, Türkiye, e-posta: sevilb@gazi.edu.tr

Gönderim Tarihi: 27.12.2017

Düzeltilme Tarihi: 01.03.2018

Kabul Tarihi: 09.03.2018

Öz

Bu araştırmanın amacı, Ortaöğretim İngilizce Dersi Öğretim Programı'nın (OİDÖP) (2014) Eisner'in Eğitsel Eleştiri Modeli'ne göre değerlendirilmesidir. Uzman görüşleri temel alınarak Eisner'in Eğitsel Eleştiri Modeliyle yürütülen bu araştırma tarama modelinde ve uzmanların dokümanları taraması ile yürütülmüş bir araştırmadır. Araştırmada 11 uzmanın program hakkındaki incelemeleri temel alınıp derlenmiştir. Bu uzmanlar lisans eğitimi İngilizce öğretmenliği olan ya da İngilizce dersi öğretim programı geliştirme süreçlerinde daha önce bulunmuş olan ve eğitim programları ve öğretim alanında yüksek lisans derecesine sahip, hâlen doktora eğitimini sürdüren veya üniversitede öğretim üyesi olan kişilerdir. Veriler uzmanlardan "uzman değerlendirme formu" ile alınmıştır. Toplanan değerlendirmeler içerik analizine tabî tutulmuştur. Araştırma sonuçları göstermiştir ki OİDÖP (2014) altı tema altında değerlendirilebilir. Bu temalar *programın yapılandırılması, programın dayanakları, programda ele alınan beceriler, programın destek unsurları, programın yetersizlikleri ve programın kullanışlı oluşudur*. Uzman dönütleri programın birçok güçlü boyutu olduğu gibi, eleştiriye açık yönlerinin olduğunu da göstermiştir. Programın eleştirilen yönleri program geliştirme döngüsünde dönüt olarak kullanılmalı, karar alıcılar tarafından program güçlendirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Program değerlendirme, Eisner modeli, İngilizce.

Abstract

The purpose of this study is to evaluate the Secondary Education English Course Curriculum (SEECC) (2014) in accordance with Eisner's Educational Criticism Model. This study, which used Eisner's Educational Criticism Model and which was based on expert opinions, is a descriptive survey model study and was conducted through the experts' surveying documents. The study was based upon and compiled from the surveys of 11 experts regarding the curriculum. These experts are people whose undergraduate education is English Language Teaching or who have taken part in developing the curriculum for English. They have MA degrees in Curriculum and Instruction and either continue their doctorate studies or work as faculty members in universities. Data were collected from the

*Bu çalışma Kevser ÇELİK'in aynı isimli yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir.

Atıf için Künye Bilgisi: Çelik, K.& Büyükalın-Filiz, S.(2018). Ortaöğretim İngilizce dersi öğretim programının (2014) Eisner modeline göre değerlendirilmesi. *JRES*, 5(1), 50-67.

experts through “expert assessment form”. The collected data were evaluated through content analysis. The results of the study suggest that English Course Curriculum can be evaluated under six themes. These themes are curriculum construction, bases of the curriculum, skills covered in the curriculum, curriculum support elements, curriculum inadequacies, and practicality of the curriculum. Expert feedbacks showed that the curriculum has aspects open to criticism as well as having a great number of strong dimensions. The criticized aspects of the curriculum should be used as feedback in the curriculum development cycle, and the curriculum should be strengthened by decision makers.

Keywords: Curriculum evaluation, Eisner model, English.

Giriş

Gelişen teknoloji, bir yandan hayatı daha da kolaylaştırıp dünyayı küçültürken bir yandan da bireylerin belli becerilerde uzmanlaşmasını gerekli kılmaktadır. Bu gereklilik ülke politikaları, eğitim sistemleri, okullar ve bireyler üzerinde değişime ve gelişime yönelik baskı yaratmaktadır. Adı geçen gelişim ve değişimler 21. yüzyıl becerileri olarak alanyazında ifade bulmuştur. Bu beceriler, yaratıcılık, eleştirel düşünme, problem çözme, esneklik ve uyum, iletişim, liderlik vb. becerilerdir. İçlerinde en önemlilerinden biri ise iletişim becerisidir. İletişim becerisinde yetkin olmayan bir bireyin diğer becerilerde yetkinliği de tehlikeye düşebilmektedir.

İletişim becerilerinde yetkin olmanın bir diğer önemi ise sınırların kalktığı ve küreselleşen dünyamızda iletişimin, özellikle de dil becerilerinde yetkinliğin önemli bir yer tutmasıdır. 21. yüzyıl, eğitimde en az bir yabancı dilin bilinmesi ve etkili bir şekilde kullanılmasını gerektiren, millî ve uluslararası alanlarda iletişimin öneminin arttığı bir dönem olmuştur. Öyle ki bir ülkede yetişen bir insanın yabancı dil bilgisi sayesinde başka bir ülkede kariyerini yürütmesinin mümkün olduğu bir dönemde yaşanılmaktadır. Türkiye’de 2013 yılına kadar en erken 4. sınıf düzeyinde İngilizce eğitimi verilmeye devam edilmiştir. 2013 yılında 4+4+4 eğitim sistemine geçiş ile birlikte birçok öğretim programının yanısıra İlköğretim İngilizce Öğretim Programı da yenilenmiş ve 1 Şubat 2013 tarihinde Talim Terbiye Kurulunun 6 sayılı kararıyla 2. sınıftan itibaren İngilizce dersleri verilmeye başlanması kararlaştırılmıştır (Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı [TTKB], 2013).

Program Değerlendirme

Program değerlendirme genel anlamda çeşitli ölçme yolları ile programın etkililiği hakkında bilgi toplamak, yorumlamak ve program hakkında bir karara varmak olarak tanımlanmaktadır (Demirel, 2010; Doğan, 1997). Daha dar anlamda ise Posner (2004) program değerlendirme

tanımının ve amacının, eğitim programının tanımına göre değişebileceğini belirtmiştir. Örneğin program bir içerik özeti, kapsam veya bir dersin özeti gibi bir doküman olarak algılanıyorsa o zaman program değerlendirme, bu dokümandaki doğruların ya da değerlerin yargılanması anlamına gelir. Benzer şekilde eğer program öğrenci deneyimlerini içeriyorsa o zaman program değerlendirme öğrenciye sağlanan eğitsel deneyim imkânlarının değerinin yargılanması anlamına gelebilir. Bunların yanı sıra, program öğrenme hedefleri olarak tanımlanırsa program değerlendirme, eğitim sürecinin mevcut çıktılarına yönelebilir (Kumral & Saracoğlu, 2001).

Kristoffersen (2003) program değerlendirmeyi bir bütün olarak “programı” ya da program içindeki bir “süreci” değerlendirme olarak tanımlar (s.161). Program değerlendirme programın mevcut durumundan daha iyi bir duruma getirilmesi için ya da program sürecinde ortaya çıkan aksaklıkların giderilmesi amacıyla yapılır (Kandemir, 2016). Program değerlendirmenin sonucunda beklenen hedeflere ulaşıp ulaşılmadığı önemli olmakla birlikte; programın nasıl çalıştığı, programı daha iyi hâle getirmek için yolların ve seçeneklerin olup olmadığını belirlemek de program değerlendirmenin konuları arasında bulunmaktadır (Ornstein & Hunkins, 2009).

Bu araştırma, Eisner’in Eğitsel Eleştiri Modeli baz alınarak yürütülmüştür. Eisner’in modeline göre yapılacak değerlendirme, uzmanların masa başında kendilerine verilen ölçütlere göre yapılacağından nitel türde bir incelemeyi gerektirmektedir. Eisner’e göre uzmanlar öğrenci ve öğretmen arasındaki ilişkinin kalitesi ve öğretmenin ilgi toplamak, ödüllendirmek, açıklamak, yönetmek için kullandığı araç türleri üzerinde odaklanır (Özdemir, 2009).

Eğitim zaman, maliyet, emek gerektiren zahmetli bir iştir. Yukarıda bahsedildiği üzere Türk eğitim sistemi İngilizce öğretimi için büyük yatırım yapmıştır. Bu yatırıma karşılık elde edilen gelişmenin sorgulanması ve hesapverilebilirlik anlamında önemlidir. Elde edilen sonuçlar da eğitim sistemindeki tüm öğelerle (yönetim, öğretmen, materyal, program vb.) ilgilidir. Bu araştırmada Ortaöğretim İngilizce Ders Öğretim Programı’nın (OİDÖP) (2014) değerlendirilmesi, amaca hizmet etme düzeyinin sorgulanması, amaçlara ulaşılma düzeyinin belirlenmesi temel sorunsalı oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, Ortaöğretim İngilizce Dersi Öğretim Programı’nın (OİDÖP) (2014) Eisner’in Eğitsel Eleştiri Modeli’ne göre Uzman Değerlendirme Formu doğrultusunda değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Alt Amaçlar

1. Uzman görüşlerine göre İngilizce programına ilişkin değerlendirmeler hangi temalarda ele alınmıştır?
2. Uzman görüşlerine göre belirlenen kategoriler hangi temalar altında toplanmıştır?

Araştırmanın Problemi

Bu araştırmada, araştırmacıların temel merakını Ortaöğretim İngilizce Dersi Öğretim Programı'nın güçlü ve zayıf yanları oluşturmaktadır. Gerek alanyazında gerekse eğitimcilerin genel kanısına göre öğretim programının özelliklerini bilmek hem dersin sağlıklı işlenmesi hem de atılacak adımların daha sağlıklı olması açısından hayati önem taşımaktadır. Eğitim bilimleri için bu özelliklere ulaşmak önem arz etmektedir. Nitelikli bir program nitelikli bir eğitimin teminatıdır. Bu gerekçelerle araştırmanın eğitsel açıdan da söz konusu konulara ışık tutacağı amaçlanmıştır.

Yöntem

Bu araştırma TTKB tarafından 2014 yılında 103 sayılı kararla kabul edilen “Ortaöğretim İngilizce Dersi (9, 10, 11 ve 12. sınıflar) Öğretim Programının (OİDÖP)” değerlendirilmesi için tarama modeli esas alınacaktır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen varolan bir durumu varolduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 1998). OİDÖP'nin değerlendirilmesinde natüralistik değerlendirme modelleri grubundan Eisner'in Eğitsel Eleştiri Modeli tercih edilmiştir. Değerlendirme sonucunda ise programın geliştirilmesine yönelik önerilerin sunulması planlanmaktadır.

Uzman Grubu

Araştırmada 11 uzmana verilen ölçütler doğrultusunda program incelenmiştir. Bu uzmanların seçiminde dikkat edilen husus şudur: Uzmanların İngilizce eğitimiyle ilgili bir eğitime sahip olmaları, Eğitim Programları ve Öğretim alanıyla ilgili en az yüksek lisans düzeyinde eğitime sahip olmaları. Oluşturulacak uzman grubunda bu ölçütler arandığı için alınan örneklemin ölçüt örnekleme olduğu söylenebilir.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada Eğitsel Eleştiri Modeline göre değerlendirmeyi sağlayan “uzman değerlendirme formu” kullanılmıştır.

Uzman Değerlendirme Formu: Eisner’ın Eğitsel Eleştiri Modeli gereği değerlendirme yapabilmek için uzmanların programı sorgulaması esastır. Ancak uzmanların birbirlerinden çok bağımsız değerlendirme yapmasının önüne geçmek gerekmektedir. Bu nedenle uzmanların yapacağı değerlendirmesi sistematize etmek için onlara değerlendirmeye rehberlik edecek başlıkları ya da ölçütleri vermek gereklidir. Yapılan alanyazın taramasında Toraman’ın (2012) program değerlendirme üzerine gerçekleştirdiği tezinde bu amaca hizmet edecek bir kriterlere yer verdiği anlaşılmıştır. Geçerlik ve güvenilirliği yapılmış olan söz konusu form bu araştırmada da kullanılabilir nitelikte olduğu kanaati edinilmiştir. Uzman değerlendirme formu ek 1’de gösterilmiştir.

Verilerin Analizi

Nitel araştırmalarda veri analizinin üç stratejisi bulunmaktadır: veri analizi için verilerin hazırlanması ve organizasyonu (metin verileri ve görseller-deşifre), verileri kodlanması ve kodların bir araya getirilmesiyle temaların oluşturulması ve verileri şekil, tablo veya tartışma hâlinde sunulması (Creswell, 2014). İçerik analizi esas olarak birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde, bütünsel olarak organize edip yorumlamaktır (Yıldırım & Şimşek, 2006). İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramalara ve ilişkilere ulaşmaktır (Selçuk, Palancı, Kandemir & DüNDAR, 2014). Böylece verileri tanımlama ve verilerin içinde saklı gerçekleri ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır (Gülbahar & Alper, 2009). Nitekim bu çalışmada da bu yol izlenmiştir. Uzman değerlendirme formu aracılığıyla uzmanların yaptığı değerlendirmelerden elde edilen veriler belirlenen başlıklar altında gruplanarak analiz edilmiştir.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde araştırmaya sonucunda ulaşılan bulgular verilmiştir. Araştırma sonucunda altı tema elde edilmiştir. Bu altı temaya ilişkin kategoriler şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. İçerik analizi sonucunda oluşan temalar

Program Nasıl Yapılandırıldı?

Uzmanların görüşlerinden elde edilen kodların bir bölümünün “program nasıl yapılandırıldı?” temasını oluşturduğu anlaşılmıştır. Bu tema altında sekiz alt kategori elde edilmiştir. Bunlar: 1) hedef, davranış, kazanım, 2) anlayış, 3) tematik, 4) içerik düzeni, 5) duyuşsal özellikler, 6) toplumsal sorun olarak nitelendirilebilecek konular, 7) öğretmene yüklediği rol ve sorumluluklar, 8) öğrencilere yüklediği rol ve sorumluluklardır.

Uzmanlar *hedef, davranış, kazanımlar* alt kategorisinde şunlara değinmiştir. Program öğrenen kazanımlarını işlevler ve beceriler olarak ifade etmeyi tercih etmiştir. Beceriler ayrıntılı ifade edilmiştir. Programın en başında genel amaçlar bulunmazken sınıflar düzeyinde genel amaçlar ifade edilmiştir. Amaçlar İngilizce öğretimine uygundur. Hedefler motive edici ve kazanımlar gerçekleştirilebilir niteliktedir. Bazı kazanımlar birden çok beceriyi karşılamakta görünmektedir. Programın işlevsel bir program özelliği olduğu gözlenmektedir. Programda ihtiyaç analizi gerekliliğine vurgu yapılmıştır.

Anlayış alt kategorisi altında programda, çok yönlü program anlayışının olduğu, seçmeci yaklaşım, işlevsel öğretim programı anlayışı olduğu vurgulanmıştır. Beceri temelli öğretim programının unsurlarının programa yerleştirildiği, dört dil becerisinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Dilin diğer yönleri olarak da; kelime, telaffuz ve yapıların önemi vurgulanmıştır.

Bir diğer alt kategori *tematiklik*dir. Bu alt kategoride her sınıf düzeyinde 10 tema/ünite bulunduğu, benzer şekilde programda tematik organizasyona başvurulduğu ve programın sarmallık özelliği taşıdığı ifade edilmiştir. Temaların hedef kitlenin ilgisini çekeceği, temalardaki konuların işlevlerle uyumlu olduğu ve tema- kelime ilişkilendirmesinin akılda kalıcılığı arttıracığı dile getirilmiştir. Bunun yanında temaların hedef kitle örnekleme için ön çalışmayla belirlendiği de tematiklik alt kategorisinde dile getirilen konulardandır.

İçerik düzeni alt kategorisinde, içeriğin sarmal şekilde, tematik ve iyi düzenlendiği, güncel yaşamla ilgili olduğu, dört dil becerisini bütünleştirici özellik gösterdiği, B2 seviyesini nihai amaç edindiği ve uygun bir sıralanışa sahip olduğu dile getirilmiştir. Bunun yanında, konuların iletişimsel bağlamda sunulmuş olduğu ve yaş grubuna uygun olduğu, nicelik yerine niteliğin ön planda olduğu, öğrencilerin bağımsız dil kullanıcısı olmasına destek olduğu, edinimsel içselleştirmeye vurgu yapıldığı gözlenmiştir. Temaların belirlenme yolunun güçlü olduğu ve temaların ilgi çekici olduğu, funtionların dağılımlarının uygun ve temalarla uyumlu olduğu hülusa İngilizce öğretimi ile uygunluk gösterdiği ortaya çıkan diğer noktalar dır.

Bir diğer alt kategori olan *duyuşsal özellikler* alt kategorisinde programın duyuşsal tasarım içerdiği, kültüre duyarlı, tarafsız, ilgi çekici ve otantik özellik taşıdığı vurgulanmıştır. Önerilen materyallerle sözlü ileşimin yanında sözsüz iletişimin önemi ön plana çıkarılmış kişiler arası becerilerin gelişmesine önem verilmiştir. Bunun yanında programda vurgusu yapılan etkili bir iletişimci olma, hoşgörü kazandırma ve sorumluluk bilinci geliştirme uzmanlarca saptanan bir başka özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Programda *toplumsal olarak nitelendirilebilecek konular* uzmanlar tarafından şu şekilde saptanmıştır: çevre, vahşi yaşam, psikoloji, zor zamanlar, teknoloji bağımlılığı, çevre ve doğa problemleri. Özellikle “Wild life” ve “Hard times” temaları toplumsal sorunlara yer veren temalar olarak öne çıkmaktadır.

İçerik analizi sonucunda saptanan bir diğer alt kategori *programın öğrencilere yüklediği rol ve sorumluluklardır*. Bunlar; İngilizceyi gerçek yaşamda kullanma, İngilizceyi akıcı kullanma, İngilizceyi etkili konuşma ve İngilizceyi yanlışsız konuşma. Program ayrıca öğrencilerin özerk, sorumluluk sahibi, dil öğrenmede farkındalık sahibi, yaratıcılığını kullanan, öğrenme sürecinde aktif, yaratıcı bireyler olma ve gerektiğinde dil materyallerini kendi geliştiren bireyler olma yolunda rol ve sorumluluk yüklemektedir.

Program nasıl yapılandırıldı temasının son alt kategorisi *programın öğretmenlere yüklediği rol ve sorumluluklar* olarak belirlenmiştir. Öğretmenlerin rol ve sorumlulukları göz önünde

bulundurulduğunda bazı uzmanlar, öğretmenin rolunun açık ve net olduğunu diğerleri ise rollerin belirtilmiş olsa da kısa olduğunu dile getirmişlerdir. Bu rol ve sorumluluklar içerisinde iyi bir örnek olmak, cesaretlendiren, motivasyon sağlayan, öğrencilerin dil öğretim seviyelerini belirleyen, onları olumlu pekiştiren, onlara materyal sağlayan, rehberlik eden ve kolaylaştırıcı olan bir öğretmen rolu vurgulanmaktadır. Bunların yanında, çağdaş bir öğretim anlayışı, öğrenciyi merkeze alan öğretmen modeli, demokratik sınıf ortamı oluşturma, bilişsel ve duyuşsal yeterliğe sahip olma, sınıfta sürekli İngilizce konuşan bir öğretmen olma, farklı iletişim türleri kullanma, öğrencileri rencide etmekten kaçınma ve öğrencilere dil öğrenme mantığı kavratma uzanları programda öğretmenlere yüklediği rol ve sorumluluklar olarak saptadığı konulardır.

Programın Yetersizlikleri Nelerdir?

Uzmanların görüşlerinden elde edilen kodların bir bölümünün “programın yetersizlikleri neler?” temasını oluşturduğu anlaşılmıştır. Bu tema altında on alt kategori elde edilmiştir. Bunlar: 1) hedef, davranış, kazanımda yetersizlik, 2) ihtiyaç analizinde yetersizlik, 3) becerilerde yetersizlik, 4) içeriğin düzenlenmesinde yetersizlik, 5) dil öğretiminde yetersizlik, 6) yaşamla ilişkilendirmede yetersizlik, 7) sürede yetersizlik, 8) materyalde yetersizlik, 9) öğretim yöntem ve tekniklerinde yetersizlik, 10) ölçme ve değerlendirmede yetersizlik.

Uzmanlar *hedef, davranış, kazanımda yetersizlik* alt kategorisinde genel amaçların olmaması, kazanım zaman uyumu yokluğu, kazanım sayısı çokluğu, kazanımların sade ve yalın olmadığı, hedef ve kazanımlarla ilgili açıklama yokluğu, hedeflerin iyi ifade edilmemiş olduğu, mantıksal bir taksonomi eksikliği ve işlevlerde genel ifadelerin yer aldığı gibi eksikliklere dikkat çekmiştir. Ayrıca bu alt kategoride kazanımların hangi kriterlere göre temaların altında kategorize edildiğinin belirsiz olduğu ve kazanımların kazanım yazma ilkelerine göre hazırlanmadığı ifade edilmiştir.

İhtiyaç analizinde *yetersizlik* alt kategorisinde uzmanlar ihtiyaç analizinin yapılmamış olduğu ve paydaşların (öğrenci, öğretmen, veli) fikrinin alınmamış olduğu saptaması yapmıştır.

Bir diğer alt kategori olan *becerilerde yetersizlik* alt kategorisinde uzmanlar duyuşsal becerilerin yer almadığı, Avrupa dil çerçevesindeki her becerinin programda yer almadığı, dört dil becerisinin dağılımının dengesiz olduğu ve duyuşsal alanın ihmal edildiği konularına temas etmiştir. Bunun yanında, eleştirel düşünme ve problem çözmenin programda yer aldığını ancak eksik olduğunu, edinim yerine öğretime vurgu yapıldığını, net bir duyuşsal özellik ve çıktının olmadığını dile getirmiştir.

İçeriğin düzenlenmesinde yetersizlik alt kategorisinde uzmanlar programda içerik düzenleme yaklaşımının belirsizliğine, tema sıralamasının uygunsuzluğuna, içeriğin uygulanacağı kullanım alanı belirsizliğine, tema sayısının fazla olduğuna, temaların hiyerarşik olmadığına, funtionların sunumunun doğru olmadığına, temaların yalınlıktan uzak olduğuna, programın rigid bir yapıda olduğuna, temaların karmaşık olduğuna, kolaydan zora ve yakından uzağa ilkesinin ihlal edilmiş olduğuna dikkat çekmiştir. Bunlara ek olarak içeriğin yeterince yalın olmadığı, ilgi çekici olmadığı, verimliliği olmadığı ve sarmallığın olmadığı da uzmanların saptadığı eksiklikler olmuştur.

Dil öğretiminde yetersizlik alt kategorisinde uzmanların saptadığı eksiklikler şunlardır: dil öğrenme yaklaşımına zıt kalıplar, dilbilgisi kalıpları ile iletişimsel yaklaşım çelişkisi ve dil edinimine vurgunun olmaması.

Ölçme ve değerlendirmede yetersizlik alt kategorisinde uzmanlar programla ilgili şu yetersizlikleri saptamıştır: Ölçme teknikleri için örnek form yokluğu, teorinin pratiğe dönüşmediği, değerlendirmede duyuşsal alan eksikliği, örnek değerlendirme eksikliği, duyuşsal özellikleri ölçecek araç yokluğu ve ölçme ve değerlendirme açıklamalarının eksikliği. Bunun yanında uzmanlar etkinlik yönergelerinin az olduğu veya hiç olmadığı ve etkinlik değerlendirme türünün net olmadığını da dile getirmiştir.

Materyalde yetersizlik alt kategorisinde uzmanlar dinleme materyalinin var olduğunu ancak eksik olduğunu, videoların yok veya eksik olduğunu, materyal örneklendirmesinin somut olmadığını ve materyallerin dört dil becerisi ile ilişkilendirilmemiş olduğunu dile getirmişlerdir.

Programın yetersizlikleri neler teması alt kategorilerinden biri de *öğretim yöntem ve tekniklerindeki yetersizliklerdir*. Uzmanlar örnek etkinlik eksikliğine, önerilen yöntem ve tekniklerin açık olmadığına ve öğretmenlere yönelik açıklamaların yetersiz olduğuna dikkat çekmiştir.

Sürede yetersizlik alt kategorisine ise ders saatinin yetersiz olduğu ve kazanımların yetişemeyebileceği konuları uzmanların parmak bastığı noktalar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Programın yetersizlikleri neler temasının son alt kategorisi *yaşamla ilişkilendirmede yetersizlik* olarak saptanmıştır. Bu alt kategoride uzmanlar sınıf dışı İngilizceyi kullanma ortamı belirsizliğine ve dil öğretiminde öneme sahip toplumsal konu eksikliğine değinmiş ayrıca toplumsal sorunların programda yer aldığını fakat eksik olduğunu dile getirmişlerdir.

Programın Dayanakları Nelerdir?

Uzmanların görüşlerinden elde edilen kodların bir bölümünün “programın dayanakları nelerdir?” temasını oluşturduğu anlaşılmıştır. Bu tema altında iki alt kategori elde edilmiştir. Bunlar: 1) anlayışın dayanakları 2) Avrupa Dil Portfolyosu dayanağıdır.

Anlayışın dayanakları alt kategorisinde uzmanlar çok yönlü program anlayışının, seçmeci yaklaşımın, işlevsel öğretim programı özelliğinin ve beceri temelli öğretim programının unsurlarının varlığına dikkat çekmişlerdir. Ayrıca dört dil becerisinin geliştirilmesinin amaçlanmış olduğu ve dilin kelime, telaffuz ve yapılar gibi diğer yönlerinin de göz önünde bulundurulmuş olduğunu da dile getirmişlerdir.

Programın dayanakları nelerdir temasının diğer alt kategorisi olan *Avrupa dil portfolyosu dayanağı* alt kategorisinde uzmanlar programın Avrupa Dil Gelişimi Projesi’ne göre işlevsel öğretim programı şeklinde hazırlanmış olduğuna vurgu yapmış ve işlev seçimi ve Avrupa Dil Gelişim Projesi ilişkisine dikkat çekmişlerdir.

Programın Bel Kemiği Beceri Esaslı Oluşudur

Programın bel kemiği beceri esaslı oluşudur temasında uzmanlar şu konulara dikkat çekmiştir: programın dinleme ve konuşma becerisi öğretimi ağırlıklı olduğu, iletişime odaklandığı, dil becerileri dışında becerilerin yer almamış olması, dört dil becerisinin bütünlük öğretimi, dört dil becerisine vurgu yapması ve dil-gerçek yaşam ilişkisi.

Programın Destek Unsurları

Uzmanların görüşlerinden elde edilen kodların bir bölümünün “programın destek unsurları” temasını oluşturduğu anlaşılmıştır. Bu tema altında dört alt kategori elde edilmiştir. Bunlar: 1) materyal 2) öğrenme-öğretme ilkeleri, 3) öğretim yöntemleri, 4) ölçme ve değerlendirme yaklaşımı, araçları, yöntemleridir.

Materyal alt kategorisinde uzmanlar materyal işlev ilişkisinin varlığını, materyal önerilerinin programda yer almış olduğunu, materyal dil yapıları ilişkisinin bulunduğunu, materyal telaffuz örnekleri ilişkisinin bulunduğunu, otantik materyal kullanıldığını, programda geniş bir materyal yelpazesinin var olduğunu, programda teknoloji kullanmayı gerektiren materyallerin mevcut olduğunu, birçok duyu organına hitap eden materyalin bulunduğunu ve materyal açıklamalarının güçlü olduğunu saptamıştır. Bunun yanında, materyal alt kategorisinde, motive edici materyalin bulunması, materyal kullanımına dönük soru işaretinin olmaması, öğretmene

materyal kullanmada rehberlik edilmiş olması, programın materyal ile ilgili esnek bir yapıda olması, materyal sunumunun güçlü olması, yazma ve konuşma materyallerinin güçlü olması ve materyal çeşitliliği önerisinin mevcut olması uzmanlarca vurgulanmış diğer hususlardır. Son olarak bu alt kategoride uzmanlar programda çevrimiçi ve çevrimdışı materyallerin bulunduğu, haftanın deneyimi, tekno paket gibi öğrenciye dönük uygulamaların bulunduğu, materyallere geniş şekilde yer verildiğine ve öğrenci seviyesine uygun materyal tasarlandığına dikkat çekmişlerdir.

Programın destek unsurları temasının bir diğer alt kategorisi *öğrenme-öğretme ilkeleri* olarak saptanmıştır. Uzmanlar bu alt kategoride programda öğrenciye görelilik, bilinenden bilinmeyene ilkesi, tekrarlara yer verme, bireysel farklılıklara vurgu, kolaydan zora ilkesi, açıklık ilkesi, bütünlük ilkesi, eklettik öğretim yapısı, yaşama uygunluk, yakından uzağa ilkesi, basitten karmaşığa ilkesi, güncellik ilkesi ve ilgi çekici içerik gibi özellikleri tespit etmiştir. Bunun yanında programın gelişim dönemi özelliklerini önemsendiği, eğlenceli, teşvik edici ve öğrenci merkezli olduğu, öğrenci yaşantısına, yaparak yaşayarak öğrenme ve öğrenci psikolojisini desteklemeye özen gösterdiği de uzmanlarca saptanan konular arasındadır.

Öğretim yöntemleri alt kategorisinde uzmanlar programda iletişimsel yeterliklerin ön planda olduğunu, iletişimsel öğretim yaklaşımının benimsendiğini, kişiler arası etkileşim ve güvenin, işbirliği, öz saygı ve harmanlanmış öğretim tekniğinin ön planda olduğunu, çağdaş öğretim yöntemleri, şarkılar, bulmacalar, görev-proje temelli etkinlikler ve konuşma-pratik gibi unsurların yer aldığını ifade etmiştir. Bunun yanında programda dilin işlevlerinin ön planda olduğu, dört dil becerisinin bütünleştirmesinin amaçlandığı, bağımsızlık duygusunun pekiştirilmeye çalışıldığı, öğrenen özerkliği, aktif öğrenme, teknoloji kullanımı, bilgisayar destekli eğitim, videolar ve oyunlarla programın zenginleştirildiği ve dil öğretimine uygun yöntem ve aktivitelerin vurgulandığı uzmanlarca öğretim yöntemleri alt kategorisinde belirlenen diğer noktalardır.

Ölçme ve değerlendirme yaklaşımları, araçları, yöntemleri alt kategorisinde uzmanlar programda genel yaklaşımların benimsendiğini, e-değerlendirmenin bulunduğunu, materyal örneklendirmesinin somut olmadığını, video blogları, e-portfolyo ve ayrıntılı bilgilendirmenin bulunduğunu, materyal değerlendirme ilişkisinin mevcut olduğunu ve akran değerlendirmesine vurgu yapıldığını dile getirmişlerdir. Bunun yanında, değerlendirmenin dil öğretimine uygun olduğu, değerlendirmede gerçek yaşama vurgu yapıldığı ve değerlendirme geribildirim mekanizmasının güçlü olduğu uzmanlarca dikkat çekilen noktalardır. Son olarak uzmanlar programda alternatif yaklaşımlara, tartışma zaman etkinliklerine, tekno pakete, yazılı sınavlara

yer verildiğine; programın esnek bir yapıda, öz değerlendirmeye vurgu yapan bir özellik taşısa da materyallerin dört dil becerisi ile ilişkilendirmemiş olduğuna dikkat çekmişlerdir.

Program Kullanışlıdır

Uzmanların görüşlerinden elde edilen kodların oluşturduğu bir diğer tema “program kullanışlıdır”dır.

Program kullanışlıdır temasında uzmanlar programda öğrenciye ve öğreticiye kolaylık sağlandığını, örneklemenin öğrenci merkezli ve destekleyici olduğunu, örnek cümlelere yer verildiğini, örnek kullanımların bulunduğunu, öğretmene önerilerin yer aldığını, öğretmen ve öğrenciye rehberlik edildiğini ve akademik ve iletişimsel ihtiyacın karşılanmış olduğunu dile getirmiştir. Bunun yanında, konuların güncel olduğu, nicelik yerine niteliğe önem verildiği, sade bir içerik tasarlandığı, sık tekrarların yer aldığı, konuşma ve yazma konularının uyumlu olduğu ve anlamlı öğrenmeye yer verildiği ifade edilmiştir. Son olarak üst düzey öğrenmeyi destekleyici öğelerin bulunduğu, kelime-bağlam ilişkisinin kopmasının engellendiği ve uzun kelime listelerinin bulunmadığı uzmanlarca saptanmıştır.

Tartışma

Araştırmada uzmanların görüşlerinden elde edilen kodların bir bölümünün sekiz alt kategori ile “Program nasıl yapılandırıldı?” temasını oluşturduğu anlaşılmıştır. Bununla beraber programda yer alan hedeflerin ayrıntılı olarak ifade edildiği ve İngilizce eğitime uygun olduğu saptanmıştır. Bunun yanında hedeflerin motive edici ve gerçekleştirilebilir olduğu anlaşılmıştır. Alanyazında bu sonuca paralel sonuca ulaşan çalışmalar bulunmaktadır (İnam-Çelik, 2009, C. Küçüktepe, Küçüktepe & Baykın, 2014). İnam-Çelik’in (2009) öğretmenlerle yaptığı çalışmada da benzer bir sonuca ulaşılmıştır. Kazanım boyutunda öğretmenler bu programın kazanımlarının anlaşılır bir şekilde ifade edildiğini ve kazanımların programın genel amaçlarıyla tutarlı olduğunu, programın öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor gelişim düzeylerine uygun olduğunu ifade etmişlerdir. Cihan ve Gürten (2009), Merter, Kartal ve Çağlar (2012) ise tersi bir sonuç bulgulamıştır. Cihan ve Gürten (2009) araştırması sonucunda dört temel beceriden dinleme ve konuşma becerilerine yönelik kazanımların ulaşılabilir nitelikte olmadığını ve bunların öğrencilerin yaş ve gelişim özellikleri ile haftalık ders saatlerine yönelik olarak yeniden düzenlenebileceği belirtilmiştir.

Uzmanların görüşlerinden elde edilen kodların bir bölümünün on alt kategori ile “Programın yetersizlikleri neler?” temasını oluşturduğu anlaşılmıştır. Buna göre dilbilgisi kalıpları ile

iletişimsel yaklaşımın çelişki içerisinde olduğu saptanmıştır. 2006 yılına kadar geleneksel dil öğretim yöntemlerine dayalı olarak dilbilgisi temelli İngilizce öğretilirken, 2006 Mayıs'ta yürürlüğe giren İngilizce dersi öğretim programıyla birlikte dili dilbilgisini analiz etmekten çok günlük yaşantıda iletişimsel görevleri yerine getirmeye dayanan bir şekilde öğretme temel prensip olmuştur (Haznedar, 2010). Buna göre programın tamamıyla iletişimsel yaklaşıma uymadığı da anlaşılmaktadır. Benzer şekilde İnal ve Aksoy (2011) yaptıkları çalışmada konuşma ve dinleme becerilerine yeterince yer verilmediğini saptamıştır. Bunun yanı sıra İnal ve Aksoy (2011) derste yeterince öğrenci merkezli aktivitelere yer verilmediğini de saptamışlardır. Tunç (2009) ise çalışmasında öğrencilere yeterince konuşma materyali sunulmadığını saptamıştır. Karcı (2012) okullarda hâlâ dilbilgisi öğretimine ağırlık verildiğini ve dört becerinin ölçülmesi gereken yöntem ve değerlendirme tekniklerinin uygulanmadığını bulgulamıştır.

Uzmanların görüşlerinden elde edilen kodların bir bölümünün iki alt kategori ile "Programın dayanakları nelerdir?" temasını oluşturduğu anlaşılmıştır. Bu alt kategoriler ise anlayışın dayanakları, Avrupa Dil Portfolyosu dayanağıdır.

Programın bel kemiği beceri esaslı oluşudur temasında uzmanlar şu konulara dikkat çekmiştir: Programın dinleme ve konuşma becerisi öğretimi ağırlıklı olduğu, iletişime odaklandığı, dil becerileri dışında becerilerin yer almamış olması, dört dil becerisinin bütünleşik öğretimi, dört dil becerisine vurgu yapması ve dil-gerçek yaşam ilişkisi. Programda özellikle konuşma becerisine vurgu yapıldığı, dil becerilerini geliştirmeye yönelik aktiviteler içerdiği ve dört dil becerisine ve dili gerçek yaşamla ilişkilendirmeye önem verdiği ortaya çıkmıştır. Nitekim Nitekim programda Avrupa Dil Portfolyosu tasarısına uygunluk göze çarmaktadır. Bu program Avrupa Birliği ülkelerinde eğitimin ortak paydada yapılabilmesi ve dil yeterliğinde eşdeğerliğin sağlanabilmesi için dil yeterlik düzeyleri belirlenmiştir. Avrupa Ortak Dil Çerçevesi Programı kapsamında dil öğrenme seviyeleri A, B ve C olmak üzere üç kısımda ele alınmış ve öğrencilerin dil yeterliliğinin bu öğrenme seviyelerindeki hedefler doğrultusunda belirlenmesi ve ölçülmesi hedeflenmiştir. İletişimsel teknik ve yöntemler kullanılarak sınıfta İngilizce kullanılarak öğrencinin işlevsel dil deneyimi yaşamasına olanak sağlayan bu yaklaşım özellikle küçük yaşlarda başlanan dil öğretimini sıkıcılıktan kurtarmayı hedeflemiştir (TTKB, 2013). Dolayısıyla, programın bu bağlama işlevsellik özelliği taşıdığı düşünülmektedir. Ancak bir başka çalışmada öğretmenlerin çoğunun programın öngördüğü öğretim yöntem ve teknikleri, programın temel aldığı Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programı, öğrenci merkezli eğitim,

nöron-linguistik zekâ kuramı gibi gerekli bilgilerden haberdar olmadıkları ortaya çıkmıştır (Özel, 2011).

Uzmanların görüşlerinden elde edilen kodların bir bölümünün dört alt kategori ile “programın destek unsurları” temasını oluşturduğu anlaşılmıştır. Özellikle içeriğin sarmal ve tematik olarak iyi düzenlendiği saptanmıştır. Dört dil becerisini bütünleyici bir özellik gösteren içeriğin güncel hayatla ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde temaların ilgi çekici olduğu ve dil öğretimine uygun olduğu belirlenmiştir. İnam-Çelik’in (2009) çalışması da benzer bir sonuca varmış ve programın içerik boyutuna ait basitten karmaşığa ilkesine uygun olduğu saptanmıştır. Sarmallıkta amaç Millî Eğitimce şu şekilde ifade edilmiştir: Öğretmen merkezli yaklaşımlardan, öğrencinin ne yapabileceğine odaklanan öğrenci merkezli yaklaşıma geçiş amaçlanmıştır; öğrenme ortamı önem kazanmış ve öğrencinin nasıl öğrendiğini keşfetmesi amaçlanmıştır. Programda sarmal yaklaşım tercih edilmiştir, böylece öğrencilerin bilgiyi tekrar tekrar pekiştirerek öğrenmesi amaçlanmaktadır (Tebliğler Dergisi, 1997).

Bunun yanında programda iletişimsel yeterliklerin ön planda olduğu, kişiler arası etkileşim ve güvenin, işbirliği, öz saygı, harmanlanmış öğretim tekniği ve çağdaş öğretim yöntemlerinin baskın olduğu bulgulanmıştır. Öncesinde yabancı dil öğrenmedeki zorluklar içerisinde uygun dil yaklaşımının benimsenmemiş olması da göze çarpmaktadır. Nitekim Batılılaşma süreci içerisinde açılan Türk okullarında yabancı ve Türk öğretmenler tarafından geleneksel yöntemler uygulanmıştır. Bu yöntemlerde dil öğretilmemiş dil hakkında bilgi verilmiştir (Işık, 2008). Oysaki dil öğretiminin başarılı olmasında dil hakkında bilgi veren değil, öğrenciye zengin anlaşılabilir girdi sağlayan, dili iletişim ve öğrenme aracı olarak gören yöntemlere gereksinim vardır (Krashen, 2000). Bu bağlamda Seçkin (2011) programın öğrencileri öğrenme-öğretme sürecinde aktif kılmayı amaçlaması en güçlü yönü olarak ortaya çıkmaktadır ifadesinde bulunmaktadır.

Programda ölçme ve değerlendirme ile ilgili olarak genel değerlendirme yaklaşımlarının benimsendiği, e-değerlendirmenin programda mevcut olduğu ve e-portfolio ve bilgilendirmenin öğrenciye sunulduğu bulgulanmıştır. Programda örnek form yokluğu, örnek değerlendirme eksikliği, duyuşsal araç gereç eksikliği-yokluğu ve etkinlik yönergelerinin eksikliği ölçme ve değerlendirme yetersizlikleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim etkinlik değerlendirme türünün net olmadığı da bulgulanmıştır. Seçkin’in (2011) de araştırmasında öğretim yöntem ve teknikleri konusunda hangi yöntem-tekniğin nerede ve nasıl kullanılacağı konusunda öğretmenlerin yeterince yönlendirilmemiş olması sonucu ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde, öğretmenlere programla ilgili yeterli bilginin verilmediği, bir hizmet içi programın

gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bunun yanında, söz konusu çalışmada öğretmenler programda öğretmene daha fazla rehberlik edecek nitelikte bilgiye yer verilmesini talep etmiştir. İnal ve Aksoy (2011) çalışmalarında biçimlendirici değerlendirme çalışmalarının yeterli olmadığını ve alternatif ölçme araçlarının yeterince kullanılmadığını bulgulamıştır. Benzer şekilde Küçüktepe vd. (2014), Cihan ve Gürten (2009) de öğretmenler programda önerilen ölçme-değerlendirme yöntem ve tekniklerinin nerede ve nasıl kullanılacağına dair yeterince bilgi verilmediğini, bunlara yönelik somut örnekler sunularak uygulamadaki etkililiğinin artırılabilirliğini bu konuda bir hizmet içi eğitime ihtiyaç duyulduğunu bulgulamıştır.

Öğrencilere proje ve ödevlerde yeterince bilgi sağlanamadığı da saptanan sonuçlardandır. Merter vd. (2012) de benzer şekilde, çalışmalarında programın sunduğu proje ve performans görevlerinin öğrencinin tek başına anlayabileceği ve kendi kendilerine somut şeyler üretebilecekleri derecede anlaşılır olmadığı kanısına varılmıştır.

Uzmanların görüşlerinden elde edilen kodların oluşturduğu bir diğer tema “program kullanışlıdır”dır. Program kullanışlıdır temasında uzmanlar programda öğrenciye ve öğreticiye kolaylık sağlandığını, örneklemenin öğrenci merkezli ve destekleyici olduğunu, örnek cümlelere yer verildiğini, örnek kullanımların bulunduğunu, öğretmene önerilerin yer aldığını, öğretmen ve öğrenciye rehberlik edildiğini ve akademik ve iletişimsel ihtiyacın karşılanmış olduğunu dile getirmiştir. Bunun yanında, konuların güncel olduğu, nicelik yerine niteliğe önem verildiği, sade bir içerik tasarlandığı, sık tekrarların yer aldığı, konuşma ve yazma konularının uyumlu olduğu ve anlamlı öğrenmeye yer verildiği ifade edilmiştir. Son olarak üst düzey öğrenmeyi destekleyici öğelerin bulunduğu, kelime-bağlam ilişkisinin kopmasının engellendiği ve uzun kelime listelerinin bulunmadığı uzmanlarca saptanmıştır. Programın duyuşsal özellikler bakımından da kültüre dayalı, tarafsız, ilgi çekici ve otantik olduğu belirlenmiştir. Öğrenciye hoşgörü kazandırma, öğrencide sorumluluk bilinci geliştirme ve etkili bir iletişimci olma da programda saptanan diğer özelliklerdir. İngilizceyi akıcı ve etkili kullanma, dilde farkındalık sahibi olma, gerektiğinde materyalini geliştirme gibi sorumlulukların programda ağır bastığı görülmüştür. Öğrenilenlerin mümkün olduğunca günlük yaşamla ilişkilendirilmesinin amaçlandığı görülmüştür. Nitekim Cihan ve Gürten (2009) çalışmasında öğrencilerin günlük yaşamla bağlantı kuramadıkları için istenilen düzeyde ders içeriğini öğrenemedikleri ortaya koyulmuştur. Oribabor (2014) ise programdaki tüm içeriğin kültürel olarak bağlantılı olmasına ihtiyaç olmadığını dile getirmiştir.

Öneriler

Bu çalışma İngilizce öğretmenliği bölümünden lisans mezunu olup yüksek lisansını eğitim programları ve öğretim alanında yapmış uzmanlarla gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlerin görüşünü alan çalışmalara da ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir.

Çalışma Ortaöğretim İngilizce Dersi Öğretim Programına yönelik gerçekleştirilmiştir. Sonuçların daha kapsamlı değerlendirilmesi için İlköğretim İngilizce Dersi Öğretim Programına yönelik çalışmalara da ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir.

Çalışma nitel bir çalışmadır. Dolayısıyla nicel çalışmaların sonuçlarıyla desteklenirse daha sağlıklı sonuç ve kararlara ulaşmanın mümkün olacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

Cihan, T. & Gürlen, E. (2009). İlköğretim 5. sınıf İngilizce dersi öğretim programına ilişkin öğretmen görüşleri. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 131-146.

Creswell, J.W. (2014). *Araştırma deseni: Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. (S.B. Demir, Çev. Ed.). Ankara: Eğiten.

Demirel, Ö. (2010). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem.

Doğan, H. (1997). *Eğitimde program ve öğretim tasarımı*. Ankara: Gazi.

Gülbahar, Y. & Alper, A. (2009). Öğretim teknolojileri alanında yapılan araştırmalar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42(2), 93-111.

Haznedar, B. (2010). Türkiye’de yabancı dil eğitimi: reformlar, yönelimler ve öğretmenlerimiz. *ICONTE International Conference on New Trends in Education and Their Implications* içinde, 11-13 November, 2010 Antalya-Turkey.

Işık, A. (2008). Yabancı dil eğitimimizdeki yanlışlar nereden kaynaklanıyor? *Journal of Language and Linguistic Studies*, 4(2), 15-26.

İnal, B. & Aksoy, E. (2014). Çankaya Üniversitesi hazırlık sınıfı İngilizce öğretim programının değerlendirilmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 85-98.

İnam-Çelik, G. (2009). *İlköğretim okulları 4. sınıf İngilizce dersi öğretim programının değerlendirilmesine ilişkin öğretmen görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi,. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

- Kandemir, A. (2016). *İlkokul 2. sınıf İngilizce öğretim programının katılımcı odaklı program değerlendirme yaklaşımıyla değerlendirilmesi*.
<http://acikerisim.pau.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11499/713/An%C4%B1%20Kandemir.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Karasar, N. (1998). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Karcı, C. (2012). *Ortaöğretim dokuzuncu sınıf İngilizce dersi öğretim programına ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi,. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Krashen, S. (2000). *Foreign language education the easyway*. Burlingame: Language Education.
- Kristoffersen, D. (2003). *Denmark in educational evaluation around the world: An international anthology. (The Danish Evaluation Institute)*.
<http://english.eva.dk/publications/educational-evaluation-around-the-world-an-international-anthology/download> adresinden alınmıştır.
- Kumral, O. & Saracoğlu, A.S. (2001). Eğitim programlarının değerlendirilmesi ve eğitsel eleştiri modeli. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 27-35.
- Küçüktepe, C., Küçüktepe, S. & Baykın, Y. (2014). İkinci sınıf İngilizce dersi ve programına ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*. 11(22), 55-78.
- Merter, F., Kartal, Ş. & Çağlar, İ. (2012). Ortaöğretim İngilizce dersi yeni öğretim programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(1), 43-58.
- Oribabor, O. (2014). An evaluation of the current English language curriculum in Nigerian secondary schools. *Journal of Educational and Social Research*, 4(6), 295-300.
- Ornstein, A.C. & Hunkins, F.P. (2009). *Curriculum: foundations, principles, and issues* (5.b.). Boston: Allyn & Bacon.
- Özel, T.R. (2011). *İlköğretim İngilizce öğretim programlarının uygulanmasında karşılaşılan güçlüklerin belirlenmesi (Ankara İli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Özdemir, S. (2009). Eğitimde program değerlendirme ve Türkiye’de eğitim programlarını değerlendirme çalışmalarının incelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6, 126-149.
- Posner, G.J. (2004). *Analyzing the curriculum*. Boston: McGraw-Hill.
- Seçkin, H. (2011). İlköğretim 4. sınıf İngilizce dersi öğretim programına ilişkin öğretmen görüşleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(2), 550-577.
- Selçuk, Z., Palancı, M., Kandemir, M., & Dündar, H. (2014). Eğitim ve Bilim dergisinde yayınlanan araştırmaların eğilimleri: İçerik analizi. *Eğitim ve Bilim*, 39(173), 199-224.
- Talim ve Terbiye Kurulu [TTKB]. (2013). *İlköğretim kurumları (İlkokullar ve Ortaokullar) İngilizce dersi (2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar) öğretim programı*. <https://ttkb.meb.gov.tr/www/gecmisten-gunumuze-kurul-kararlari/icerik/152> sitesinden erişilmiştir.
- Tebliğler Dergisi (1997). İlköğretim birinci kademe 4. ve 5. sınıflar İngilizce dersi programı. *Tebliğler Dergisi*(2481). Ankara: MEB.
- Toraman, Ç. (2012). *İlköğretim 8. sınıf vatandaşlık ve demokrasi eğitimi ders programının (2010) değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tunç, F. (2010). *Evaluation of an English language teaching program at a public university using CIPP model*. Yüksek Lisans Tezi. Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (5.b.), Ankara: Seçkin.